I. N. I. C.

CONDUCTOR CAROLINUS

Sive

De Conductu Electoribus eorumq́; Legatis Electionis peragendæ cauſa iter facientibus debito.

De quo.

In Inclyta Argentoratenſi Academiâ

Praeside

JOHANNE HENRICO BOECLERO

Hiſtoriarum Profeſſore Ordinario,

In SOLENNI congreſſu Reſpondebit

Paulus à Stetten/ Patricius Auguſtanus.

D. M. Novembris

Horis locoq; ſolitis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ARGENTORATI,

Apud SIM. PAULLI, Bibliop.

M. DC. LXIII.

372

ILLUSTRI, GENEROSIS, MAXIME STRENUIS, MAGNIFICIS AC NOBILISSIMIS

DN. DAVIDI à STETTEN, S. CÆS. MAIESTATIS CONSILIARIO, LIBERÆQUE REIPUB. AUGUSTANÆ DUUMVIRO EMINENTISSIMO, AGNATO MEO MAXIME VENERANDO,

DN. CHRISTOPHORO à STETTEN, QUÆSTORI, AEDILI, REIQUE BELLICÆ PRÆFECTO, PARENTI MEO OMNI FILIALI OBSERVANTIA, SUSPICIENDO,

Hancce Exercitationem Academicam

Submiſſa Reverentia offero ac Dico,

Paulus à Stetten.

I. N. I. C.

CONDUCTOR CAROLINUS

ad A.B. caput I. vsque ad § 18.

De ipſa Aurea Bulla iudicium Poſſeuini præmiſſum examinatur.

APponemus ab initio, loco prooemii, Scriptoris Itali *Antonii Poſſeuini Iunioris Philoſophi et Medici Mantuani* ex *Lib. IV. Gonzagæ*, de Aurea Bulla mentionem. pag. 400. *Dum hæc*, inquit, *Mantuæ agerentur, Germania in pace erat; Cæſari, Electoribus ac Regni Proceribus, quanta nunquam hactenus concordia interceſſerat, ut nullo extrinſecus conuelli poſſe crederetur. Nec ea populorum, ſed Domini modeſtia erat; quo turbas ac diſcordias auerſante, ſubditi ferme omnes conquieſcunt. Itaque Carolus præſentis ac futuri iuxta prouidus, demendas conſternationibus gentis cauſſas iudicans, legeſque imponendas, quibus contentionum ſemina vellerentur, & æterna Magnatibus amicitia interponeretur, animum remedio intendit. Longa enim experientia innotuerat, ſi inter Electores diſſidio certaretur, difficillimo bello cauſſam dari, quæ reliquum Imperiũ abriperet. Sic Henricos, Federicos, nec minus ſe, contumacia exercitos, & victoriam Imperatori ſuo ſanguine quæſitam. Conuocatis regni Proceribus, Milleſimo tercenteſimo ſeptuageſimo ſexto* (anno quinquageſimo ſexto debuit dicere) *de modo dicendorum Cæſarum, ordine Principum, Imperii iuribus actum eſt. Sic vetus conſuetudo reſtituta, abuſus qui obrepſerant ſublati, & addita quæ communi bono profutura*

A cre-

credebantur: idque diplomate cui Bullæ Aureæ nomen ex rei dignitate impoſitum. Non ſunt hæc ad hiſtoriæ fidem vſquequaque exacta, vt omnes vident. Sed memorabilis tamen locus haberi debet, quomodo iſta res ad exteros peruenerit: cum præſertim hic ſcriptor inter eos poni mereatur, qui iudicio grauiore hiſtorias tractarunt. De concordia Electorum, & per hanc vniuerſorum Statuum Imperii, bene in iudicium compegit, quæ in ipſa Bulla legerat. De cauſſis diſcordiarum Germanicarum, more Italorum ſenſit: qui turbas ab Italia in Germaniam proſeminatas Germanorum ingenio inuidioſe ſolent tribuere. Argumentum Aureæ Bullæ παχυλῶς & rudi admodum Minerua ſignauit. Interim, quamquam Aurea Bulla præcipue Iura Electorum & Electionis proſequatur, nobiliſſimum tamen Iuris publici monumentum merito habetur, & à pleriſq; omnibus Lex Imperii fundamentalis laudatur. Quod elogium tamen paulo aliter, ac vulgo fieri ſolet, explicandum eſt. Non enim ſatis accurate dicunt: Lex fundamentalis eſt, quæ Maieſtatem Imperii realem complectitur, & quæ tolli non poteſt, niſi vt vna Imperium concidat: Et hæc ad Auream Bullam accommodant. Præterquam enim quod maieſtatis realis & perſonalis tales traduntur explicationes, quæ ſaluis ciuilibus regulis ſtare non poſſunt: etiam illud notandũ eſt, nullam legem talẽ ferri poſſe, aut latam eſſe, quin eadem poteſtas legiſlatoria quæ tulit, mutare queat, aut abrogare, aliamque ſubſtituere. Omnes enim leges quæ deſcribunt formã reipublicæ accidentalem, mutari aut abrogari poſſunt, ſalua manente republica. Ita ſi lata eſſet lex de republica vnius imperio adminiſtranda, & hæc procedente tempore abrogaretur, aliaque ferretur de republica per Optimates adminiſtranda, non interiret, tamen reſpublica,

quam

quamuis commutata hac lege. Si enim legis fundamentalis nomen ulla in re poteſt locum habere; fundamentalis potiſſimum ea dicitur, quæ deſcriptionem formæ reipublicæ continet. Atque hoc ſenſu iam Aurea Bulla, accurate loquendo, non eſſet prorſus & plene lex fundamentalis: non enim prorſus & plene deſcribit formam & ſtatum Imperii noſtri. Dicatur tamen & ſit *Lex fundamentalis Imperij*, quia ad fundamenta ſalutis publicæ, eiusque ſtatus, quem cupimus perennare, potentibus momentis pertinet; & legibus plenius fundamentalibus i. e. Capitulationibus Imperatoriis, vsque in hunc diem ſteratur firmaturque, tanquam verum & fatale palladium Germanicæ Securitatis. De titulo *Peſſonnæi* ita locutus eſt, vt ambiguitate ſibi caueret. Poteſt enim *di-gnitas, res* vel ad ſigilli aurei nobilitatem (quæ vera & hiſtoricæ ratio eſt) vel ad materiæ præſtantiam referri, quod figura ἐγκωμιαστικῇ etiam ceteri interpretes extulere.

Seligitur materia de conductu Electorum & conductoribus in Aurea Bulla.

Placet cum venia eruditi & Patriæ amantis Lectoris, per modum Annotationis, ad materiam *de Conductu & Conductoribus* aliqua conſignare; & inſcriptionem *Conductoris Carolini* his paginis imponere. Agitur enim de conductu, multis nominibus ſingulari, & à Carolo IV. Imperatore ad certam formulam deſcripto. Reiecerat *Gerlacus Buxtorfius* declarationem huius loci in humeros doctiſſimi Competitoris ſui: qui tamen in egregia diſſertatione *de ſecuritate & ſaluo conductu*, quo minus ad ſingularia huius Conſtitutionis Carolinæ progrederetur, ii-

dem fuit præpeditus. Neque ſane, vt exhauriamus arduum hoc & non vnis tricis implicitum argumentum, expectari debet. Annotationes enim, ex hiſtoria, & moribus patriis, & philoſophia ciuili, non commentarium profitemur. Interea in continuando *Conductorum Carolino* incedere, & ſuo quodam nutrimento occupati, res plena fautoris vel eſt, vel eſſe debet.

Legiſlator quis fuerit, requiritur.

Vt tota Aurea Bulla, Carolina conſtitutio dicitur, ita hæc pars de Conductu & Conductoribus Electorum ad hunc refertur auctorem. Latæ autem ſunt hæ leges In Comitiis, ſiue (vt ipſis Imperatoris verbis vtamur) *in ſolenni curia Imperatoria Norimbergenſi, aſſidentibus Imperatori omnibus Principibus Electoribus Eccleſiaſticis & ſecularibus, & aliorum Principum, Comitum, Baronum & Procerum, Nobilium & Ciuitatum multitudine numeroſa*: Imperatore *in ſolio Maieſtatis Cæſareæ* reſidente, *Imperialibus infulis, inſignitis & diademate coronato, matura deliberatione prævia, de Imperialis poteſtatis plenitudine.* Quo tam ſplendido apparatu, mos & ratio legislationis Comitialis in S. R. Imperio vſitatæ grandius deſignatur & repetitur. Videntur quidem non accurate agere, qui Comitiorum Germanicorum conſuetudinem inde à Caroli M. temporibus vsque ad noſtra pari modulo metiuntur. Quanta enim facta ſit in Republica mutatio, nec ſemel, cum non ſinat nos ignorare hiſtoria, ſatis intelligitur etiam, non omni tempore eodem modo ordines & membra Imperii ad leges condendas ſe adhibuiſſe. Et vtile omnino fuerit, momenta adminiſtrationis nomotheticæ diſtinctius eruere & proponere, vſque ad illam Comitiorum formam, quæ non tantum

more ſed jure publico eſt definita. Quod in hoc tranſcenſu, & hoc loco fieri non poſſe, ſatis apparet. Germanicarum interim ſeu Imperialium legum proprium eſt hoc ἴδιον, quod à Cæſare & Ordinibus in quorum præſentia & adiunctione, Imperatoriæ poteſtatis vis & decus amplius eſſplendeſcit; in Comitiis feruntur. Neque quicquam habet Orbis terrarum, quod noſtrorum Comitiorum maieſtatem adæquet. In his *Imperialis plenitudo poteſtatis*, vt Carolina conſtitutio ſæpius loquitur, excellentiſſime viget. Neque probare eos poſſumus qui hanc loquendi formulam ita accipiunt, vt de omnibus aliis Principibus accipi ſolet. nam ſtilus curiæ ſuam interpretationem capit ex forma & conſtitutione reipublicæ. quo fit, vt eodem modo, ſenſu, ad ſuam cuiusque hypotheſin, non eodem, diuerſæ Reipublicæ loquantur. Multo minus ferendum eſt, quod dicitur: nihil aliud hoc genere dictionis notari, quàm cum dicitur, *Princeps hoc egit ex certa ſcientia.* Vtitur quidem & hac formula Conſtitutio Carolina (*cap.* 9. §. 1.) ſed non *ἐκ παραλλήλου.* Quin enim poteſtatis legiſlatoriæ ſignificatrix ſit hæc formula, dubio carere arbitrantur. Sed a primo ſuo ortu (in hoc ipſum, quo A. B. condita eſt, forſitan ſæculum competente) an ſemper vno eodemque modo explicata ſit & explicetur vsque ad hæc tempora, quæri poſſe, apparet. Neq; ſane nouum eſt, retineri formulas, alio rerum habitu ortas, ſi qua commode explicandi ratio ſubeſt. Senſus autem diuerſos ita quis facile repererit: vel enim ſignificat *plenitudo poteſtatis*, ius vere regium; cum vnus proprio iure, ſuopte auſpicio, legem fert: vel, vbi vnus ſuo ſimul & aliorum iure, ex more & formula ſtatus, idem facit: vel vbi vnus iure regio qui-

375

dem, ſed ſolennibus curiæ adhibitis exerceri ſolito, con-
ſtitutiones ſancit. nam illum modum, qui nihil aliud,
quàm certam ſcientiam præ ſe fert, iam excluſimus. *Sci-*
entia enim errorem in decernendo abfuiſſe; *plenitudo* il-
la, nihil facultatis decernere volenti defuiſſe, oſtendit.
A quibus legum non modicè pendet auctoritas; ſi nec
per ſub & obreptionem ſuggeſtæ, nec vltra limites pote-
ſtatis legislatoriæ proditæ ſint. Exprimitur vtrumq; ple-
nius in Caroli IV. confirmatione de Electione R. Boh.
tom. 1. apud *Goldaſtum* ann. 1348. *ex certa ſcientia de noſtræ Roma-*
p. 342. *næ Regiæ plenitudine poteſtatis.*

Illud autem notabile eſt, quod in ſolennibus qui-
dem Comitiis lata eſt Lex Carolina Aureæ Bullæ, aſſi-
dentibus omnibus Ordinibus; non autem per omnia ab
omnibus Ordinibus vel conſultata, vel decreta. Exem-
pla ſunt inſignia *Cap. 3. §. 2.* vbi Imperator dicit *ſe habita*
deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ec-
cleſiaſticis, quàm Secularibus, & *de ipſorum conſilio decerne-*
re, & de Imperatoriæ poteſtatis plenitudine hac edictali lege
perpetuo valitura ſancire &c. *Cap. 12. §. 1.* cum dixiſſet,
Curiam Norbergæ celebratam, cum Electoribus & mul-
tis aliis Principibus & Proceribus, de ſolis Electoribus ad-
dit: *habita cum iiſdem Principibus Electoribus deliberatio-*
ne, & de eorum conſilio, pro bono & ſalute communi cum di-
ctis Principibus Electoribus tam Eccleſiaſticis quàm Secula-
ribus duximus ordinandum &c. Ita enim plenius habet
Editio Goldaſti & *MSC. noſter Codex.* Ad quem locum
p. 385. Limnæus etiam ita annotat: *quanquam hæc in dicta curia*
ſolenni in qua cum Electoribus multi alii Principes & Pro-
ceres præſentes fuerunt, conſtituta ſint, non tamen cum illis
omnibus, ſed cum Electoribus tantum deliberata & conſti-
tuta

tata deprehenduntur. Conſenſu Statuum tunc Bullam promulgatam fuiſſe, extra dubium verſatur: omnia autem eius contenta à cunctis Statibus deliberata fuiſſe, ipſius Bullæ teſtimonia negant. Ita in Ludouici Bauari Diplomate quodam 1342. legitur: *ſicut hoc ius cum conſilio Electorum ad bonum commune, ſtatuimus & ordinauimus.*

Species huius conductus ſingularis deſignatur.

Conductus (vtendum enim eſt voce Legis, de qua agitur) ſecuritatem meandi & commeandi notare ſolet. Qui vel debetur ex iure naturæ, vel ex iure gentium, vel ex iure ciuili. Ex iure naturæ debetur hæc ſecuritas omnibus iis, quib⁹ commercium ſeu communicatio aperte vel tacite conceſſa eſt. an vero ſolenni comitatu armatoque, aut vigore morum & diſciplinâ reipublicæ citra apparatum tutelarem præſtetur, hactenus nihil intereſt. Ius gentium his iiſdem veſtigiis incedens, conſuetudines inter populos peperit, non ſine diſcrimine & gradu, ſicut exempli cauſſa in ſecuritate legatis, fœderatis, ſociis, hoſpitibus præſtandâ, apparet. Iure Germanico publico conductus legalis non vnius generis, per conſtitutiones Imperii & vſu atque obſervantiâ, deſcribitur, & Solennibus certis informatur: deſumtis ex ipſo naturæ & gentium iure, atque adeo ex æquo & bono, rationibus, & ad tempora ſtatumque Reipublicæ accommodatis. Atque hic duplex occurrit conſideratio. Spectatur enim conductus vel ex neceſſitate officii, vel ex facultate priuilegii ac prærogatiuæ. Neceſſitas officii illuc ſpectat, vt ciuium quilibet eos, qui Reipublicæ ſummæ nego-

376

negotia tractant, eiusque rei cauſſa meant commeantque, adiutos, defenſosque, quantum poteſt, velit. Sicuti & in arctiore fœdere, ſocii fœderis ad eadem officia obligati cenſentur. Electores autem Principes, in apice rerum conſtitutos, & ad prouidendum, ne quid reſpublica detrimenti capiat, lege publica inſtructos, in maximo omnium & ad ſummā reipublicæ pertinente negotio verſari, quando Imperatorem eligunt, nemo ignorat. Sua igitur quemque Imperii ciuem pietas, ad conferendam opem, qua ſecuritati tantarum & rerum & perſonarum proſpicitur, in itu, in reditu, in loco negotiationis, in neceſſitatibus & apparatu & ſubſidiis actionis, vltro ſolicitat. Huius debiti exactor eſt, Conductor Carolinus; ſeu Conſtitutio Aureæ Bullæ: eo ſeuerius, quo maior eſt negotiorum neceſſitas. Vnde & ad conuentus publicos, curias, comitia, euntium munitior eſſe ſolet ſecuritas, & conductus ſolennior. Quemadmodum autem præcipue neceſſitatem officii Imperio debiti, in conductu Carolino ſpectari, vel horribilis ſanctio, argumento eſt; cum priuilegia, honores, prærogatiuæ, iura, non ſoleant ita ſanciri, vt non vtendo iis tam atroces pœnæ incurrantur: ita per conſequentiam in deſignato ordine & executione conductus, reſpectus eſt iuris vel mediate vel immediate conducendi per ſuum territorium & loca ſuæ ditionis. Ne ſcilicet inter conductores, occaſione officii tam neceſſarii, lites ſuboriri poſſent, fieri voluit Legiſlator hunc conductum, ſicut alia, ad omnes quidem Imperii Ciues Statusque pertinentia negotia, ſed modo & ordine, qui Imperii contextum, ex conſuetudine & Lege publica decet iuuatque, exequenda. Exemplum peti poteſt ex conſtitutionibus Pacis Publicæ, quibus hactenus Conductus Carolinus comparari poteſt.

Reform. Frid. 3. an. 1448. §. 8.

eam

ad eam enim tuendam vocantur ex neceſſitate officii Imperio debiti, omnes, non tantum Immediatorum Statuum honore gaudentes, ſed etiam quibus Mediati obſequii gloria relicta eſt: ſecundum neceſſitudinem tamen & reſpectum iuris & gradus cuiq; competentis, auxilii ferendi conſuetudo deſcribitur. Quâ de re amplius mox dicendum, & ſimul de argumento immedietatis, quam vocant, ex conductorum denominatione peti ſolito, aliquid monendum erit.

Ceterum in hoc conductu Carolino non ſecuritas tantum præſtanda ſpectatur, ſed etiam rerum neceſſariarum facultas & parabilis copia exigitur. ſine qua, ne obtineri quidem finis legislatoris poſſet, qui vult hoc iter Electorum ſine omni impedimento, aut difficultate, in expedito conſtituere. *cap. 1, § 3.*

Quantum autem diſcrepet ſingularis hic conductus, ab aliis conductibus, per ſingula membra huius annotationis, in ſequentibus ad extremum patefiet.

Conductores qui & quomodo deſcribantur.

Conductores, ad exemplum accuratæ legislationis, deſcribuntur 1. *ex Statu & conditione ſua.* 2. *ex ſitu & loco.* 3. *ex nominibus.* 4. *ex habitu animorum.*

In *primo* genere, omnes, qui membra & ciues Imperii Germanici haberi ſolent & poſſunt, ponuntur: *Electores,* Coëlectorum ſuorum Conductores, *Principes, Imperii Vaſalli, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles, Ignobiles, ciues, & communitates caſtrorum, ciuitatum, & locorum ſacri Imperii vniuerſæ.*

B Hic

Hic ante omnia dubitatur, an de Immediatis tantum Statibus ſermo ſit, quibus ſcilicet territoria & ius conducendi tribui videtur? Quod quidem negandum eſſe, oſtendit res ipſa, vt ſupra cœpimus dicere. Neceſſitas enim conducendi, ad omnes pertinens, qui membra Imperii vel mediate vel immediate, vt ſolemus loqui, habentur; non autem honor & ius conductus, præcipue hic ſpectatur. Quare & Ciuitatum Mediatarum diſerta habetur mentio. §. 12. primo inter Conductores Electoris Treuirenſis nominatur Archiepiſcopus Elector Moguntinenſis: deinde ex ciuitatibus ſubiicitur *Ciuitas Moguntinenſis*. Ita §. 14. inter conductores Electoris Saxoniæ nominatur Ciuitas Erfordia: quæ, quo minus inter Mediatas Ciuitates haberetur, nec in Camera Spirenſi, nec apud alios efficere potuit auctoritas huius loci in A. B. Satis enim apparet, deſignationem Conducentium fieri, magis ex ratione itineris & loci, quàm ex ſtatu & conditione Mediatæ vel Immediatæ ſubiectionis. Quando enim dicunt, ius conducendi eſſe argumentum Superioritatis territorialis, ſiue cohærere iuri Superioritatis & territorii; exceptiones quidem in obuio ſunt, quoad eos, qui ius conducendi in alieno territorio, vel vi ſeruitutis iurisdictionalis, vel pacto, habere poſſunt: neq; tamen de cetero ſtatim ex conditione Mediati ſtatus, in Immediatum migrant, qui conducere iubentur. Ita dici poſſet, ſi ius potius, quàm onus & neceſſitatem conducendi velit quis vrgere: ciuitates mediatas vocari ad conducendum non iure proprio, ſed iure ſui Principis: vt executio tantum ex ordine & conſequentia loci, iuxta conſuetudinem, ſignificari intelligatur. Ad omnes, qui membra ſunt Imperii vel mediate vel immediate, onus & neceſſitatem conducendi pertinere, quod iam dictum eſt, tota

con-

conſtitutio de conductu declarat, & illa verba §. 3. de *Victualibus* vendendis ac ſufficiendis, dubitari non ſinunt: quippe cum & ciuitates communitatesq; omnes & earum ciues ac membra obligentur; ſitq; ea huius muneris obeundi natura, vt ad Immediatos reſtringi ſe nullo modo patiatur.

Vocantur ergo, quod ad ſtatum & conditionem conducentium attinet, omnes ſine exceptione, quorumcunq; operam *Locus & ſitus* (hæc enim *ſecunda* deſcriptio eſt) Electoris ad Electionem itineribus tutandis neceſſariam & commodam facit. Quod quidem verbis legis adeo eſt explanatum expreſſumq;, vt dubitandum non ſit, quin omnes, quicunq; ab Electore ſuper priorem numerum conſtituto aut conſtituendo appellarentur ex locorum pertinentium conditione, obligentur conductum Carolinum præſtare, pari neceſſitate ac illi, qui nominatim exprimuntur. Ratio enim legis, ex neceſſitate officii Electoribus ad Electionem proficiſcentibus præſtandi, nullas exceptiones patitur. Illud deliberationis eſt, an quotiens in ſtatu Statuum aliquid mutatur, etiam lege publica id ſignificandum decernendumq; ſit: præter mutationem ipſam ſcilicet, eiusq; formam. Rei ipſius neceſſitas non poteſt allegari, ſicut diximus. ſupereſt conſilii voluntas, ſi quis exiſtimare velit, conformari ad eundem habitum legalem (ſi licere poteſt nobis ita loqui) debere, quæ ſunt eiusdem ordinis gradusq;. Verum vbi iuri Statum ſpectanti proſpectum eſt, expectatio ſpecialium & ſolennium indifferens haberi, niſi peculiaris cauſa obſtet, poteſt.

Laudari interim iure optimo meretur Imperatoris diligentia, qui (vt *tertio loco* poſuimus) non deſcribit tantum conductores, ſed nominat: cum repetitione obli-

378

gationis generalis, à qua *ad ſingulares conductus & conductores, pro regionum & locorum adiacentia cuilibet magis aptos deſignandos*, proceditur. Vnde ſatis conſtare poteſt, ſi qua mutatio rerum & locorum fieret, Electoribus liberum eſſe, magis *aptos conductores* eligere. Cauſa enim huius conductus perpetua eſt, & ad omnia tempora hominesq;, vt ante dictum, pertinet.

Putamus autem in hac nominum illuſtrium recenſione, multum latere, de notitia Imperii, eius præſertim temporis. Sed, pro ratione inſtituti, licebit nobis ex multis pauca decerpere.

Primo igitur, nollemus quærere, cur Electorum, vt Electorum, in hac enumeratione non fiat mentio. Lex enim ſecum ipſa conferri, & ex ſe ipſa explicari debet. Quod cum fiet, apparebit, ab initio conſtitutionis ſtatim & ſignanter in hoc conductu Electorio obligari *Electores, ad conducendos Coëlectores ſuos.* Conductor Carolinus Electores conducit, non modo, vt eius & pars Imperii eſt, ſed vel maxime vt Elector eſt. Electorum enim concordiæ fruſtra caueretur, ſi à Coëlectoribus quicquam conductui aduerſum oriri poſſet.

Quod ad ordinem attinet, Bohemiæ Regem primo loco nominari videmus. nec putaremus cauſam à ſingulari, & notiſſimâ de cætero, erga Bohemos beneuolentia, repeti debere, ſed temporis & perſonæ, hunc ordinem non fuiſſe modo, ſed eſſe debuiſſe. Imperator ipſe fuit Rex Bohemiæ, quæ cauſâ ſtilo curiæ pro omni ratione ſufficere potuit.

Inter conductores Archiepiſcoporum Colonienſis & Treuirenſis, appellatur etiam, *de Limparg* (§ 11 & 12) qui infra *(cap. 27. §. 6.) Vicepincerna de Limparg*, exprimitur. vbi non poſſis probare interpretes, qui de ſuo addunt

voci-

vocabulum *Baronis*. Quod in textu non dicitur. Imo in hac ſic conductu materiâ, quin appellatio *Comitis* huc quoq; pertineat, nulla dubitandi ratio reliqua eſt; niſi velis omnes ſanæ interpretationis regulas ſubuertere. Ergo, quando hæc enumeratio ſingulorum conductorum confertur cum illa generatim facta, non recte dicitur: *fieri hîc tantum mentionem Principum, Comitum, Baronum, Ciuitatum.* Dicendum potius videtur, *nullam fieri hîc Baronum mentionem.* Enumerantur *Comites de Iſenburg, de VVeſterburg, de Runckel, de Limpurg & Falckenſtein:* vbi nulla apparet ratio, cur Limpurgium, Comitibus præcedentibus & inſequentibus, ſine mutatione prædicati, his inſeruiſſet, niſi pro Comite habuiſſet. Neq; inter auctoritatem legis, & interpretum, dubitatio longa eſt. Ab officio deſignabatur Illuſtriſſima hæc familia plerumq; (ſicut in ipſâ A. B. bis factum eſt) ſine elogio dignitatis generalis. Bis tamen & in hac conſtitutione exprimitur dignitas generalis Comitum, & in aliis monumentis publicis authenticis. At, qui ſecure multa deſcribunt in iure publico, vt ſuas ſententias paribus fulciant auctoritatibus, poſtulandum eſt. Si enim quis velit forte dicere; *In Catalogo membrorum Imperii ampliore, inter quatuor Barones referri*; iampridem viri vſu rerum periti demonſtrarunt, nullam eſſe eius catalogi *αὐθεντίαν*. ne dicam, illas arithmeticas appellationes, ad conditionem & qualitatem Status, appellationibus talibus alias notari ſoliti, non referri ſtricte & accurate, ſed alias comparandi rationes ſpectare. Videntur autem interpretes ſuæ opinionis & appellationis, quantum ad *Baronem*, inde occaſionem arripuiſſe, quod Pincernis de Limpurg, elogiũ *Semperfrey* tribui ſciebant. id cum Baronis vocabulo conuerti crediderunt. At non ita argumentari nos poſſe, vel illud

379

indicio eſt: quod Comites Weſterburgenſes, quos nunc Lainingenſes repræſentant, etiam *Semperfrey*, ſiue des H. Reichs Semperfrey dicuntur: non certe ex reſpectu Baronatus cuiuſdam, ſed altiore auſpicio. Non eſt ſcilicet nouum, titulum à principio excellentiore modo ſignificatuq; deſtinari alicui: qui poſtea in plures, nec eodem modo, pro diuerſitate temporum vulgatur.

Dum de elogio Semperfrey loquimur, liceat nobis, cum bona æqui Lectoris pace, ponere coniecturam, de titulo *VValtheri de Sepf.* Hunc enim Pincernam Imperii anno 1213. fuiſſe, *Goldaſtus in Statutis*; & ex eo *Limnæus* (*ad cap. 27 §. 6.* A. B. *obſeruatione* 11.) refert. Atqui nulla noſcitur huius nominis familia. Putem ergo, ſcriptum fuiſſe: *Schenck VValther Semperfrey*; ſiue per compendium ſcribendi, *Sẽpf.* Iudicet quiſq; quod volet.

Ipſa vox *Semperfrey*, ſicut in hunc diem non ſatis explicata & documentis hiſtoricis illuſtrata eſt, ita etiam *Baronum* quoq; appellatio, non in omnibus momentis ad liquidum perducta eſt. *Barones* aliquando ſplendide vſurpabantur, vt *Comites* ſub ſe comprehenderent. Illuſtre eſt diploma Principum Imperii Electioni Ottonis IV. Imperatoris fauentium, apud *Goldaſtum*, anno 1200. in
tom. Sn. p. 287. cuius principio, & medio, in ſummam, ponuntur, *Principes & Barones Alemanniæ*, qui elegerunt, & electioni conſenſerunt; & *Principes ac Barones, à tam rationabili electione diſcordes*. Et in ſubſcriptione, *Henricus Comes de Kuke* nominatim exprimitur. Sed tempore Aureæ B. ſcriptæ diſtinctis iam gradibus *Barones* infra *Comites* noſcebantur, ſicut ex tota conſtitutione clariſſimum eſt. Diſparitatatem tamen poſtea aliquam manſiſſe inter Barones, ratione Familiarum & Officiorum & publicæ præcedentiæ, pleriq; omnes annotant. in eo tamen non ſatis caute agunt,

agunt, quod Baronum nomen inculcant, vbi authentica monumenta id non habent, ſed vel *Domini*, vel *Officii* nomine; vel, vt ſupra dictum eſt, elogio *Semperfrey* vtuntur. Ita cum *Paurmeiſterus* in recenſione Statuum, in Comitum ſeriem refert, Reuſſen / ex vulgari potius errore, quàm ex authenticis documentis, addit *Barones*. *Domini* enim nomen, quod authenticum eſt, non ſtatim in *Baronem* verti poteſt. Ex *Paurmeiſtero*, iam *Reinkingius* hanc annotationem format: *Quidam ex Baronibus, quales ſunt Limburgici, VValdburgici & Ruſſi, quibusdam præferuntur Comitibus, vt videre eſt apud Paurmeiſterum.* Quamquam quoad Limpurgicos cautius egerat Paurmeiſterus, ita expreſſo nomine: *Limpurg Semperfreyen*, absq; Baronum vocabulo, quod aliis addidit. niſi quod elogium illud cum Barone ἐκ παραλλήλου dici, vulgo creditum eſt. *Limnæus* autem inter vtrumq; vult quodammodo incedere, *In ſpecie autem*, inquiens, *quod Limburgenſes attinet, reſponderi etiam poteſt, illos facilius Comitum titulo ornari, vel ſub eo comprehendi poſſe, cum non ſint ſimplices Barones, ſed Semperliberi, nec non Officiales Imperii*, Erbſchencken / *atq; à nonnullis, eos quibusdam Comitibus præferri, annotatum fuerit.* De *Baronum* voce ſumtam, non demonſtratam opinionem diximus. Et Officia illa Imperii hæreditaria, ſicut illuſtriſſimam & quodam modo incomparabilem prærogatiuam merentur; ita Baronis nomen, ſi in Familia hæreret, aut hærere authenticis monumentis probaretur, per ſe non extinguerent. Hæc in loco & occaſione non præterire voluimus: parati, alia temporis & ſcriptionis opportunitate oſtendere, quàm ſint multa, quæ apud Scriptores Iuris Publici, & Genealogicos, ex vulgi potius opinione, quàm ex authenticis ad fidem faciendam monumentis petuntur.

de iurisd. lib. 2. c. 1.

l. 2. class. 4. c. 15. n. 55.

addit. ad lib. 4. c. 5. p. 417.

Dum

Dum *Electores,Conductores,* nominantur; non additur Titulus muneris Electoriæ cuiusq; dignitati connexi: ſed quando *Electores conducendi* deſcribuntur, apponuntur elogia *Archicancellariorum, Archipincernæ, Archidapiferi, Archimareſchalli, Archicamerarii.* De conducendis enim Electoribus, ad illud munus obeundum, quod Imperii totius ſalutem capitaliter ſpectat, præcipue laborat conſtitutio: vt conductores ipſi quoq;, alter alterius ſint, ex conſequentia & ſucceſſu negotii ſtatuitur. Ibi monſtrantur: hîc iubentur. Ibi in excellentia ſuæ dignationis & muneris incedunt: hic in pari cum ceteris conductoribus officio, ſaluis de cetero perpetuis prærogatiuis, collocantur.

§ 5. & 6. Deſcribuntur amplius Conductores, ab *affectione animi.* id enim *quarto loco* poſuimus ſi forte diſcordent vel Electores conductores ab aliquo Electore conducendo, vel ceteri Principes. Reſpexit legislator ad mala priorum temporum, quæ ex propinquo in oculis erant: cum Germania diſſidiis Ordinum & priuatorum vndiq; inquietaretur & turbaretur. Et fatendum eſt, diſſidendi non conſuetudinem modo ſed licentiam, in Germania iſtis temporibus fuiſſe iuſto familiariorem. ſicut ex cap. XVII. A. B. licet animaduertere. Cum autem fas ſit, priuata odia publicis vtilitatibus remittere; ad hanc autem patriæ debitam quidem voluntatem, non omnes ſponte inclinari poſſint; neceſſitas legis, & ſeueritas ſanctionis, adiungenda fuit, ne quid de vtilitate publica, omnium maxima, deperiret. Facit huc aliquo modo, *§. 4.*

Con-

Conductoris Carolini officium conducendis debitum.

Id continetur, vno verbo, ***conductu.*** & quidem, *absq́; dolo, & contradictione* præſtando. Si per ſingularia nomina euoluendum eſt hoc officium; Lex ipſa in duobus ponit: *Non lædere; & ſecuritatem præſtare.*

Læſio conſiſtit in his, ſi 1. *hoſtiles cuſtodiæ tendantur, ſeu inſidiæ parentur.* quæ videantur ἐκ παραλλήλου dici: niſi quis velit habere veriorem expoſitionem, vt *hoſtiles cuſtodiæ* referantur ad vim apertam; *inſidiæ* ad vim occultam, In Germanico textu: **Wer eym Kurfürſten fyntliche Hude vermacht/oder ſich vermiſſet Lage zu legen.** *Hoſtiles cuſtodiæ tendi*, hoc loco videntur, ſi armata manus iter facientibus ſe obiiciat, eosq;, vt hoſtes repellat, progreſſuq; prohibeat. *Inſidias* tum eas intellexeris, quæ graſſandi prædandiq; animo, tum quæ vindicandi & inimicitias exequendi propoſito fiunt. **Weglagerung/vnd Verwartung.** vtraq; enim res ſecuritati aduerſatur: quæ quo ſanctius in conductu Carolino munitur ac deſcribitur, eo maiorem facit talis criminis atrocitatem. 2. ſi *inuadantur* Electores aut eorum Legati *in perſonis aut rebus.* Germanicus textus ita explicat, vt *inuaſio in perſonis*, ad honorem, famam, exiſtimationem; *in rebus*, ad corpus & bona referatur:. **oder ſye oder etliche mee vnder yne an ſin Ere oder ſiner Lude Lip oder Gut anegriffet.** Ita in *Goldaſti Statutis.* Vt *Receſſibus Imperii* præfigitur, totus textus ita habet: **feindlich erwarten / oder was thätlichs wider ſie/ ihrer einen oder mehr/ fürzunehmen/ihr Perſon oder Güter anzugreiffen.** Quæ quidem verba, *hoſtiles cuſtodias* & *inſidias*, vt ἐπεξηγητικῶς, coniunctas interpretantur. ſed vetuſtior

textus Germanicus, vt Latino propior in his, ita ad pleniorem ſecuritatis deſcriptionem aptior videtur. Quod autem *inuaſionem in perſonis* & *rebus* attinet, nouiſſimus textus Germanicus, Latinum κατ᾽ πόδα ſequitur: vetuſtior autem non alienam *honoris & famæ* mentionem habet. illud dubitatione dignius eſt, quod *inuaſio in corpore & bonis* ad Legatos tantum Electorum, non ipſos Electores refertur. ad pleniorem enim ſenſum exprimendum fecerat, ſi verba ita concepta eſſent, an ſin oder ſiner Libe Ere Lip oder Gut anegriffen. 3. ſi conducendi *turbentur*. Germanice, anbetrüben/ ſiue beleydigen/ vtraq; verſio reddidit. Quibus vocabulis, omnis offenſio, & læſio notatur, valido in ſupplementum ſignificatu, cum, poſt vnam & alteram ſpeciem, quicquid impedimenti, iniuriæ, offenſarum non enumeratur, vniuerſim intelligendum datur.

Sicut hæc pleniſſime accipi debent, ita etiam *Securitatis præſtatio* omnibus numeris abſoluta & quanta in Conductoris vires & induſtriam conuenire poteſt, ſancitur. Securitas præſtari poteſt commeantibus, vel diſciplina reipublicæ, vel auctoritate imperantis, adminiſtrantiſue, vel armis, ſeu armata tutela.

Diſciplina reipublicæ ſecuritas conficitur, vbi vel ſenſus vel ſermo ille vere obtinet: *Per limites mei imperii aut adminiſtrationis, nemini iter facienti periculum eſt; didicerunt ſubditi mei, vi abſtinere, pacem publicam reuereri.*

Interuenit autem imperantis adminiſtrantiſue *auctoritas*, cum miniſter publicus, e. g. buccinator, aut alius conducendo additur; non qui vim propulſare manu, ſed conſpectu & ſignificatione auctoritatis ac poteſtatis Heri ſui, paratus inſtructusq; ſit. Idem de *Literis*, Eius qui Securitatem præſtare vult, nomen aut ſigillum aut vtrumq; præferentibus, ſentire ac dicere fas eſt. Quo & alia ſymbola,

bola, cippos, pilas, picturas, eodem ſignificatu proſtare ſolita, retuleris.

At *armati conductus*, inter gentes vſus eſt, *vel* vbi probabiliter non deſunt, qui ab iniuriâ commeantium, niſi vim metuant, temperare vix ſolent; quod pro ingenio nationum locorumq; facile diiudicatur: *vel*, vbi ex magnitudine negotii, certioris præſidii cauſa, ſiue ad maiorem ſecuritatem, quaſi ex abundanti, aut honoris etiam cauſsâ, armati conductores adiunguntur.

Conductor Carolinus, qui *conducit* Electores ſiue *conductum præſtat* Electoribus ad Electionem tendentibus, vt conſtitutio hæc poſtulat, armatus eſt. Ne enim ſine armis hoc officium obiretur, pericula priorum temporum, oppoſitæ hoſtiles cuſtodiæ, ſtructæ inſidiæ, monuerant. Venit in partem conſilii, procliuis ad diffidendum circa tale negotium, & in tranſitu rerum, aut vbi Princeps non ſumitur, ſed quæritur, occaſio. Tum, quia non ornamenti tantum ſed & præſidii cauſa, ipſis Electoribus armatus comitatus, non more ſolum ſed & lege præſto eſt; conductor Carolinus præſidium præſidio præſtat, & vires firmat viribus.

Modus & numerus armatorum, quibus conducendi ſunt Electores, ſecuritatis fine terminatur. Itaq; pro temporum & periculorum opinione, augeri debet. Quod facile eſt factu Conductoribus, cum quibus nemo eſt, quin ſociare operam teneatur. Adeo quidem, vt, ſi nominatim conductoris alicuius vires aliquo caſu non ſufficerent, ex non nominatis, vt quisq; loco & opportunitate proximus eſt, aduocari poſſe, & ad ſubſidium ferendum teneri, ipſo legis huius vigore, vix dubitatio detur.

De *prabendis Victualibus*, huius conductus lege etiam caueri, iam ante cœpimus dicere. *Cui* conuenit hoc

382

officium? Non aliis potius quàm *conductoribus*, quæ vox apud Latinos ſequioris æui etiam pro *hoſpite*: ſicut *conductus* pro *hoſpitio*, accipitur. collegit exempla ad *Sidon.*
p. 164. *Apoll. lib. 5. ep. 17. Io. Sauaro*, & ex eo deſcripſit quædam *Georg. Erhard* ſiue potius *Michaël Caſpar Lundorpius*, ad *Petro-*
p. 551. *nium*. In verbis equidem Conſtitutionis exprimuntur *omnium Ciuitatum Ciues & Communia*, Bürger vnd Gemein/ ſiue die Bürger vnd Gemeinen aller Städte. Ergo Conductor apud ſui quidem territorii Ciuitates & ciues hac de re proſpiciet conducendis: in omnibus autem territoriis, idem omnes facere tenebuntur, quoſcunq; ad conducendi operam & miniſteria teneri, ſupra dictum eſt: quibuscunq; nominibus appellentur. Et ſunt ſane in ipſius Legis anterioribus articulis poſita nomina, quæ neminem excludi patiantur. Quanquam autem *Ciues* & *Communia Ciuitatum* multa ſuo complexu continere intelligantur, ſi quis tamen ſpeciali & ſolito ſere ſignificatu malit accipere, ratio manifeſta eſt ex eo, quod in tali itinere, opportunitates Ciuitatum inprimis quæri, moris & conſilii ſit. Neq; minus tamen obligationis vniuerſalitas manet, ſi extra ordinem in pagis aut vicis, aut quibuscunq; locis hoſpitium deſideratur. Sicut enim electio locorum conducendis libera relinquitur, ita hoſpitale officium ad eum modum, non adſtringi ſed extendi cenſetur.

Quid autem debent præſtare ex hoc officio? *Victualia* nominantur. Qua voce, non minus ac altera magis Latinâ, *Victus*, ſignificantur non tantum, quæ ad cibum potumq; & veſtimenta, ſed etiam, quæ ad ſtramenta, habitationem, miniſteria, medicamenta, curam denique cultumq; hominum & iumentorum pertinent. Id quod adiectâ hic *neceſſitatum* voce amplius declaratur. Koſt vnd Liefferung/nach aller ihrer Nothdurfft.

In

In quantum & *quomodo* tenentur præſtare? *Vendendo & vendifaciendo*, inquit Bulla, & quidem *in communi pretio atq; curſu*. Illud *vendifacere*, etiam complectitur illam magiſtratus & Principis auctoritatem, quâ de ſingulis cogi poſſunt nonnulli, vt res aliquas, neceſſitatibus ſcilicet Electorum & Electoralium Nunciorum explendis, & vendant, & communi pretio vendant: quas alioquin in alia tempora & pretia reſeruaturi erant. Imo hæc neceſſitas vendendi, ab ipſa Lege omnibus videtur imponi, in quantum opus eſt: executio autem rei iis demandari, quibus iubendi & adminiſtrandi ius eſt. *Pretium commune*, addito vocabulo *curſus*, nach gemeinem Lauff vnd Werbe in gemeinem Lauffgeld / ita accipi debet, vt non illud pretium modo intelligatur, quod *currens* appellatur, & *taxato pretio* opponitur: ſed etiam *taxatum lege pretium* includatur. quod non deſinit eſſe commune, quia à lege taxationem accepit: cum legislator in dubio credatur communem peritorum æſtimationem ſequi, & plerumq; in fauorem ementium pretium definire. Si tamen conſtet, ex certa cauſa, & quaſi extra ordinem, taxationem commodo vendentium factam; dubitationem vix habet, quin hæc conſtitutio, ad fauorem emtoris reduci hoc negotium velit.

Vltro autem intelligitur, etiamſi non moneatur, etiam de publicis cellis, penuariis, horreis, erogari victualia æquo pretio debere, ſi priuatorum hoſpitiorum commoditas aut copia, pro conditione locorum & temporum, neceſſitatibus commeantium ægre ſufficiat.

Et quoniam Legislator, vendentium victualia aut procurantium, damnum non deſiderat, iniqua tantum lucra & moroſitatem arcere contentus; aucta ſubito & ineuitabili aliquo caſu rerum pretia, pro currentibus &

communibus haberi non deſinunt, quatenus minoris res vendi citra damnum venditoris nequit. Si autem ex vicinia leuiore pretio poſſint res neceſſariæ in locum tranſitus aut hoſpitii comportari, duplex videtur quæſtio oriri: *primo*, an is, qui de Victualibus requiſitus eſt, debeat pati, vt vicini forum tunc liberalius inſtruant, ſuasq; merces minore pretio diſtrahant, quàm ciues & communitates talium locorum, ſuas poſſent vendere? *deinde*, an ipſe requiſitus vel requiſiti debeant aliunde, ſi id facile fieri poteſt, vltro aduocare aut congregare, melius, quàm de ſuis, emenda? Ad vtramq; humanitatem & diligentiam hoſpitalem, ſi citra præiudicium cuiusq; Ciuitatis priuilegiorum expediri poteſt, Bullam inuitare, non etiam cogere, forte dixeris. Quod autem, ſi id omittatur, *fraudem*, in omni hoc negotio excluſam, conductores videantur commiſiſſe, nemo ſuſtinuerit opinari aut dicere. Atq; hæc per modum paraphraſeos cuiusdam, de officio Conductoris Carolini, annotata eſſe, apparet.

Victualia præbenda eſſe æquo pretio, etiam, cum ante ſuſceptum iter non petuntur nominatim, non eſt dubitandum. Quia enim Conductoris officium Bulla vult eſſe pleniſſimum, tum ſecuritatis, tum neceſſariarum copiarum ratione, ipſa analogia hîc ſupplet, quod §. 4. de *ſecuritate etiam non petentibus præſtanda* dictum erat. Neq; enim vel hîc, vel ibi, τὸ *ſi petierint*, excluſionis, ſed diſtinctionis notam habet. Verſaturq; manifeſtum diſcrimen in eo, quod *petentibus*, ſecuritas ſolenni illo & apparato conductu; *non petentibus*, ſecuritas tamen ſufficiens præſtanda eſt. Uideturq; Legislator conſilio Conducendorum aliquid hic reliquiſſe: quibus ſcilicet tempora & loca ignota non ſunt. Quo fieri poteſt, vt conductores de ſpeciali illo ac ſolenni conductu interdū ſibi appellandos,

inter-

interdum non appellandos exiſtiment. Sicuti etiam veriſimile non eſt, omiſſum iri petitionem victualium, ſi dubitetur, an omnia neceſſaria ex tempore præſto eſſe poſſint. Vbi nulla dubitatio; poteſt euenire, vt iſta petitione non opus eſſe videatur. Atq; ita acciperem diuerſitatem in literis requiſiti conductus, Matthiæ 1612. & Auguſtiſſimi Leopoldi 1657. tunc Bohemiæ Regum, annotatam *Limnæo ad A.B. §. 7. obſeru.* 10.

Exigit etiam Legislator à Conductore cautionem *ſcriptura* conſignatam, & *iureiurando* firmatam, §. 7. Non, quod ſemper ita opus ſit, ſed quod poſſit ita exigi. Sicut in ſecuritate ipſius conductus præſtandâ, liberum eſt petere conductum, ita, ſicuti dictum eſt, præſtandum, vel non petere. Petentibus, ſalua Legis auctoritate, denegari ſcriptura & iusiurandum non poteſt. Non petentibus debetur tamen conductus officiũ, ac ſi cautione iuratoriâ ſignatum eſſet. Sed, quoniam eo tempore ſollennium maxima cura fuit, ſcriptura autem nihil certius, iurerando nihil ſanctius inter mortales habetur, aduerſus inimicitias, etiam ab amicis talia exigi mos & ratio fuit. Ad *firmitatem* ſcilicet & *certitudinem ampliorem*, & *efficacem obligationem*. Lex ſane omnes obligat, & quidem efficaciter: ſed in reciproca ſignificatione obligationis, ſiue teſtatâ debiti, obſequiiq; obligatione, efficacia manifeſtius ſe ingerit oculis animisq;. quæ origo celebrationis formulæ in actu ciuili habetur.

In eo mouet *Limnæus* dubium, an Electores æque ac ceteri Principes & Status, ad cautionem iuratoriam teneantur, eo, quod vſus eſt exemplari minus perfecto: quale in *Statutis Goldaſti* etiam exhibetur *Latinum* ex Archiuo Palatino: vbi *Electores* omittuntur. At *Germanicum in eodem volumine*, tum in *Receſſibus*, & *Latinum in*

Con-

384

rom. Sn. ...3. *Conſtitutionibus*, & *Mſcs* noſtro, Electores nequaquam omittit. Notaq; ſunt non Electorum minus, cum Coelectoribus, quàm aliorum Statuum cum Electoribus diſſidia: quibus hîc obuiam itur.

De conducendis, diſquiritur.

Conductor Carolinus conducit *Electores*, & *Eorum Nuntios*, neq; quauis occaſione, ſed *ad Electionem proficiſcentes*: cum *hominibus eorum*, vt Bulla loquitur, ſiue cum vaſis comitibusq;, vt vetuſtior formula habet.

Conducuntur, inquam, tanquam Electores, & Electorales Nuntii ſeu Legati, non vt quouis tempore & itinere ſecuritas ipſis debetur, ſed vt Electionis peragendæ cauſa commeantibus Carolini Conductoris officio ſecuritas præſtanda eſt.

Conducuntur, non vt Electores modo, ſed etiam vt Coëlectores.

Conducuntur, non concordes modo Conductoribus, ſed de cetero diſcordes. Conductus enim Carolinus omnium contentionum vel finem vel inducias habet.

Conducuntur Legati Electorum, ſi conſtat, eos ea, qua dictum eſt, cauſa legari. nam, an inſtrumentum procuratorium habeant ſufficiens ad agẽdum, quod Electio poſtulat, ſiue quod ipſos, qui ad Electionem admittantur, idoneos faciat, non conductoris extra locum Electionis, ſed Collegii Electoralis, in loco Electionis inſpectio eſt.

Huc igitur forte retuleris, quæ nonnulli de *Iure gentium*, legatis ſecuritatem præſtante, ad conductum Carolinum annotant. Quamquam Conductor Carolinus, vltra ius gentium, propria iuris formula Legatos Electorales tuetur. Ipſos autem Electores, *Legatos Imperii* cum dicunt, commoda interpretatione opus eſt. Elogia enim,

qui-

quibus in A.B. ornantur, facile obſcurāt *Legatorum* appellationem. Etiamſi velis Legatos Imperii dicere, quicunque Imperii negotium gerunt: communem facies aliis titulum in negotio non communi. Electio enim conuenit ſolis Electoribus, iure tum ſui ſtatus, tum collegii, perpetuo: nec per modum communẽ negotii geſti, ſed longe excellentius, prærogatiua eminentiſſima & incomparabili. In Electores crimen maieſtatis cōmittitur: Electoribus, ut ſupra dictum, ius videndi ne quid Imperium detrimenti capiat, non temporario antiqui & extraordinarii exempli more, ſed ſolennem & Collegio ordinarie annexam poteſtatem tribuit; antea uſu, deinde ipſius Carolinæ conſtitutionis vigore: in Electoribus ſunt Vicarii Imperii, vacante Imperio, illo ipſo tempore, quo conducuntur, eo iure fungentes. Quæ, & ſimilia, faciunt, vt fiduciaria Legatorum auctoritas, ſicut & miniſterialis Magiſtratuum poteſtas (quamvis eâ voce, vt minus accurate deſinant vti Scriptores talium argumentorum, vix reliqua ſpes eſt.) longe infra Electorias in Electione curas & jura, ſubſiſtat.

Quare etiam quàm ſit ſingularis Carolinus conductus, apparet ex conſideratione Conducendorum: qui & communiter deſcribuntur, vt vidimus; & nominatim, *Rex Bohemiæ Sacri Imperii Archipincerna, Archiepiſcopus Colonienſis S. Imperii per Italiam Archicancellarius, Archiepiſcopus Treuirenſis, S. Imperii per Galliam & Regnum Arelatenſe Archicancellarius, Comes Palatinus Rheni S. Imperii Archidapifer, Dux Saxoniæ S. Imperii Archimarſcallus, Marchio Brandenburgenſis S. Imperii Archicamerarius.* cur non etiam princeps & Decanus tam auguſti Collegii, *Archiepiſcopus Moguntinus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius?* Reſpondet *Limnæus: quod Moguntinus con-* §10 uſque ad 16.

ductore nullo indigeat, quandoq́; proficiſcitur Francofurtum, ad Electionem ibi perficiendam; eo enim verſus ſemper in territorio ſuo progredi poteſt. Indigere autem poteſt, ſi Electionis actus alibi, quàm Francofurti celebretur. Sed quia Carolus lege voluit hunc locum Electioni deſtinare, non opus fuit, ad exceptiones, tempori tantum & neceſſitati condonādas (vt diſponitur cap. 28. §1.) reſpicere. Si tamen *legitimum impedimentū* Electionem alium transferat in locum, Elector Moguntinus, iam communi iure Electorum, ab initio huius legiſlationis ſignanter expreſſo, poteſt conductores ſibi optare, qui ratione loci & temporis neceſſarii videntur. Forte & ob hoc ipſum nominati non ſunt conductores, quod Carolus locum Electionis Francofurtum omnino ſeruari cuperet (vbi ſcilicet Moguntino conductores non videbantur neceſſarii) neque facile, aut citra legale impedimentum mutandum eſſe, indicare vellet. Nam quod *Hermannus Maurus in coronatione Caroli V.* ipſum Carolum IV. mutaſſe hanc ſuam legem anno 1363. & libertatem loci ſtatuiſſe refert, nec probari, nec ſine probatione credi poteſt. Vix dubitem interea, præter cauſam dictam, fuiſſe & alias, ob quas Moguntino conductores ſingulares non attribuerentur, ex illius temporis & ſtatus rationibus, nobis ignoratis. Forte & reperiri aliquid poſſit, ſi meditentur, qui ingenio valent, & inſtructu Tabularum publicarum iuuantur.

ap. Gold. aſt. Polit. Imp.

Loca, per quæ conductus Carolinus fit, ſignantur.

Conductor Carolinus tenetur conducere per *terras, territoria, & loca ſua, & etiam vltra, ſicut longius poterit.*

terit. Et: *per territoria ſua, & aliàs quanto poterit remotius.* Et: vt vnusquisque *ad præſtandum conductum, per ſuas duntaxat terras & territoria, ac etiam vltra quanto poteſt remotius, ſit adſtrictus* .durch ihre Lande/gepiete vnd Stede/ vnd auch fürbaß / ſo ſie ferreſt mogen. ſonderlich durch ſyn Lande vnd Gepiete vnd auch fürbaß / ſo er ferſt mage. Recentior verſio, in fine huius legiſlationis de conductu, ſequentem particulam, *ſine dolo,* huc transfert: allein durch ſein land vnd gepiete/ auch ſo ferr er es vngefährlich vermag zugeben.

Generalitas, in exprimendis locis, reſpondet generalitati in aſſignandis conductoribus: apparet enim, ex ſanctione ipſa, vt ante diximus, non tantum Immediatos vocari ad huius conductus officium præſtandum, ſed etiam Mediatos per modum Pacis publicæ ſeu generalis: & Edicti de auxilio ferendo (eines gemeinen Friedens- vnd Hülffgebotts) pro cuiusque viribus. Unde Jureconſultus non incelebris, civitati fundamentum Immedietatis in conductu Carolino quærenti, quàm infirmum præſidium aſpiraret, cum etiam Mediati conducere hic iubeantur, oſtendit: & addidit mentionem civitatum non-Imperialium ius conducendi habentium.

Quod autem attinet illa verba, *etiam vltra, quanto poterit remotius,* & perſpicuitas & repetitio declarat, indicari *amotionem à proprio territorio aut loco, & ſic tranſitum in alienum territorium.* Sed *poteſtas iuris* additur: *ſicut poterit*, ſalvo iure cuiusque. Qua in re putamus, Legiſlatorem reſpicere, *extenſionẽ* partim *legis,* partim *voluntatis,* partim *neceſſitatis. Legalis extenſio* eſt, quando vel pacto, vel conſuetudine, ius eſt conducendi per alienum territorium. Qualia exempla nec tum defuiſſe, ſatis aptè colligitur. *Voluntaria extenſio*, ad multa pertinere

386

poteſt; quæ nunc, pacatioribus temporibus & itineribus, haud æquè attenduntur. Periculo enim imminente, conſilii & rationis fuit, vel admittendo, vel invitando adiungere ſibi conductores in ſocietatem officii, qui iam per ſua loca conduxerant. Maior etiam ſui ſpecies, numeroſius incedentium. Potuit accedere eius, qui conducebatur, votum aut deſiderium: potuit aliquando commoditas aliqua à conductoribus conducto exhibita, & amplius exhibenda. &, ſi quæ poſſunt huius generis alia, ad rerum temporumque veras imagines accommodari. *Neceſſaria extenſio* ad præſentiorem periculi metum pertinet, ſi conductores ſequentes, præcedentium operâ ſe opus habere dicant ad meandum tenendumue, & hi (præcedentes) non habuerint exceptionem τῦ ἀδυνάτυ, ſiue eius, quod moraliter fieri nequit. Poſſet & ille neceſſitatis caſus cogitari, ſi ſequentes conductores non fungantur officio, vt tum præcedentes teneri intelligantur. Cogitari, inquam, hoc poſſet: nam ex hiſtoria, tale quid inde ab A. B. conditâ accidiſſe, demonſtrari non poteſt. Vt ſervaretur quippe Lex, vt accuratiſſimæ conſtitutionis, ſanctio & ſeveritas pœnarum effecit, de quâ nunc dicendum eſt.

Sanctio Conſtitutionis; & pœnarum denominatio conſideratur.

Sanctio in hac conſtitutione, & *criminis acerbitate*, & *pœnarum ſeveritate* maxima conſtat. Cauſam tantæ ſeveritati *Neceſſitas* temporum videtur ſuggeſſiſſe. Latrociniæ & graſſaturæ vbique increuerant: quibus in Germania & Bohemia coërcendis ſingularem Carolus induſtriam ac diſciplinam adhibuit: denique ea funda-

menta

menta iecit, quibus poſtea Imperatores Pacis Publicæ Leges ſuperſtruxerunt. Acceſſerant & turbarum, in tranſitu rerum & circa Electionis negotium, exempla, & factionum diſſidiorumque vberrima materies. Igitur mediocribus remediis non credebatur ſiſti poſſe temporum licentia.

Deſcriptio criminis fit I. *generaliter.* II. *per ſpecialia nomina.* III. *per colores & exaggerationes. Generaliter*, in illis: *si qui huic noſtræ conſtitutioni contraire præſumſerint. contra præmiſſa facere præſumentes. contrarium facientes. qui ſecus fecerint. qui noſtras leges & conſtitutiones adimplere noluerint aut eis contraire præſumſerint. in has leges noſtras committens.* Quæ generalis deſcriptio, & ad omiſſa, quæ lex fieri iubet, & ad commiſſa, quæ lex fieri vetat, ex ipſa cuiuſuis ſanctionis natura, pertinet.

Specialia nomina delicti, miſcentur rationibus & coloribus, ad exaggerandum pertinentibus. *Periuri, rebelles, negligentes*, vocantur; qui in hanc conſtitutionem de conductu Carolino deliquerint. Vbi vox *negligentiæ*, ad rei præceptæ omiſſionem, quæ dolum habet coniunctum, [illegible] referenda eſt. *Rebellio* ad exaggerandum ſpectat. *Periurium* partim *interpretatiue*, vt loquuntur, exaudiri debet; quatenus fide ordinariâ & iuratâ eius, qui Imperii membrum vel Mediatum vel Immediatum eſt, continetur obſeruantia Legum Imperialium, & præſertim huius de conductu Carolino; vt ſine nota periurii ſe opponere nemo queat: partim *legaliter*, quatenus hâc ipsâ conſtitutione pro periuro habendus & puniendus violator conductus Carolini decernitur. Præter hanc generalem contrauentionem, exprimuntur etiam nominatim delicta quædam, vt *cuſtodiæ hoſtiles, insidiæ, denegatio literarum, quibus obligatio* § 4. & 7.

387

conductus continetur. De quibus ſupra dictum eſt.

Rationes, tanquam colores, ad intendendum cri-
§. 4. men, congeruntur in illis verbis: *præſertim cum contra Rempublicam ac ſacri ſtatum & dignitatem Imperii ac etiam contra honorem proprium & ſalutem, tantæ rei temerarii neglectores, tanquam rebelles, inobedientes & perfidi, infideliter & perverſè agere convincantur.* vmb daß ſie begriffen werden / daß ſi wider eyn gemeyn gut offenbare/ vnd deß heiligen Richs Geſetze vnd würdigkeit/ auch wider eygen ehre vnd heil vnd groß ding frevelig gehindert han/ vnd auch als widerſpennige / vngehorſame / vngetreu alſo bößlich vnd vngetreulichen han gethan. Textus Latinus haud dubiè cauſali voculâ *cum* rationem ſeueritatis reddit. id quod recentior Germanica verſio non æque clarè expreſſit: Beſonder ſo dieſelben wider deß Heiligen Reichs gemeinen Nutz/Stand oder Würdigkeit/ auch wider ſein eigen ehr/ als frevenliche verſäumer vnd widerſpennige/ dem Heyl ſolcher ſachen vngehorſam / ſo häſſig / vngetreulich/ vnd widerwertiglich mißhandelt/ erfunden werden. Vel hinc liceat animadvertere, quanti ſint faciendæ verſiones Germanicæ, & quàm non æquandæ Latino textui. ſicut rectiſſime *Limnæus* monuit. Addimus hoc loco, in tranſitu: ex his & aliis Germanicis textibus A. Bullæ clarum eſſe, *Latinè ab initio conſcriptam, poſtea demum Germanicè* (licet forte non adeo diu poſtea) *verſam eſſe.* An & hoc adiicere fas eſt: nouiſſimam verſionem Germanicam non omnia in melius retuliſſe; imo infra vetuſtiores non raro ſubſtitiſſe? Sed vt ad rem ipſam redeamus, Carolus crimen violati conductus, eo uſque exaggerat, vt maieſtatis læſæ id haberi velle videri queat. Rationes graues & pæne irrefragabiles in promtu ſunt. I. Deſcriptio ipſiſſima criminis læſæ in

illis

illis verbis validè continetur; *ſi quis contra Remp. & Sacri Statum ac Dignitatem Imperii, tanquam rebellis & perfidus infideliter & perverſe agere convincatur.* Vbi *perfida rebellionis* mentio hoſtilem animum in Rempublicam; *Status & Dignitas Imperii*, publicæ venerationis læſæ, & poteſtatis turbatæ ſignificationem portendit. II. quia Legislator, imitatorem Veterum Imperatorum agit in Aurea Bulla, ſicut patet, vel ex *cap.* 24. § 1. ex *l. Quiſquis C. ad l. Iul. Mai.* dimanante. Iam autem inter Arcana Principatus Romani hoc fuit, vt crimina, quibus coërcendis mediocria remedia non ſufficiebant, grauius appellando, etiam citra extenſiones tyrannicas, ſpecie legis maieſtatis tractarentur. notante *Tacito.* III. Si iam olim *1. A. 72, 4.*
Lege Iuliâ conſtitutum fuit, vt is maieſtatis teneretur, cuius operâ conſilio, dolo malo conſilium initum eſſet, vt *l. 1. § 1. D.* magiſtratus P. R. quique imperium poteſtatemue habe- *ad l. Iul.* bat occideretur: quid mirum, ſi ſecuritati Electorum *Mai.* (qui magiſtratibus Romanis non ſatis digne compararentur; cum altiore auſpicio emineant) hac præſcriptione caueretur? cum præſertim IV. *hoſtiles cuſtodiæ* & *h. c. § 4.*
inſidiæ nominentur. & V. Electores *pars corporis Imperatorii* ſint, vt ſemper Sacroſancti & inuiolabiles, ita præ- *c. 24. § 1.* ſertim in Electionis negotio & apparatu. Verùm, ſi ita hæc exaggeratio interpretanda videatur, ſtrictior eſſe debebit interpretatio, neque ad ipſos Electores, ſed ad ceteros Immediatos Mediatosque, ſicut in ipſa Conſtitutione vbi hæc verba leguntur, enumeratio fit, applicanda. Sed hæc ad declarandam exaggerationem criminis, *§ 2.*
ita allata par eſt intelligi, quatenus ad atrociſſima crimina, pacis præſertim publicæ violationem ſpectantia, coloribus depingenda, ex natura & conditione criminum maieſtatis, aliquid mutuari ſolent Legislatores. Quod

autem pro formali, vt loquuntur, crimine maieſtatis haberi per omnia voluerit violationem conductus ſui, Carolus; vel propterea non fuerit exiſtimandum, quia illâ appellatione, infra aliàs uſurpatâ, hic non vtitur: quamuis tanto ſtudio & apparatu velit rem magnam & horrendam facere.

Sicut in *pœnarum* denominatione amplius apparet. Pertinent autem pœnæ *partim* ad omnes neceſſitate conducendi obligatos, ſi deliquerint: *partim*, ad ſingula genera, in quæ conductores tribuuntur. *Communis* omnium, *pœna periurii* eſt. **die poen Meineids.** vt qui violauerit has conductus leges, pro periuro habeatur. **die ſint glich meneidig.** vt habet vetuſtior verſio. *Periurium* autem ad fidem Imperio debitam iuratamque reſpicit.

Quantum ad *Electores* conductores attinet, præter
§ 1. pœnam periurii, decernitur, *perditio, pro illa duntaxat vice, ſuæ vocis quam in electione huiuſmodi fuerat habiturus.* Quæ quidem ſatis clara ſunt: niſi quæ poſtea ſequuntur, difficultatem non minimam crearent. His enim pœnis, aliqui nouum aliquid addi; nonnulli autem hanc
§ 8. ipſam *priuationem vocis* § 1. in § 8. explicari & ἐξηγητικῶς produci exiſtimant. *Prior* ſententia nititur apparatu verborum, qui non otioſus debet putari: *ſi quidem talis Princeps Elector extiterit* (qui contraire aut has leges non adimplere, præſumſerit) *extunc ceteri ſui Coelectores à ſuo ipſum deinceps excludant conſortio, ipſeque voce electionis & aliorum Principum Electorum loco, dignitate careat atque iure; nec inueſtiatur de feudis, quæ à Sacro Imperio viſus fuerit obtinere.* Ita enim Mſc. noſter Codex habet. Verſio vetuſtior: **iſt es / daß er ein Kurfürſt iſt / zu ſtunt ſo ſollen die andern ſin mit Curfürſten denſelben fürbaß me**

auß

auß ihrer Geſellſchafft ſchlieſſen / vnd ſol darby verlyren Stymme der Kor vnd der Kurfürſten Stad/ Würdigkeit vnd Recht/ vnd ſol auch nit ingeſetzt werden von der Lehen wegen / die er von dem heiligen Riche heldet. Nec mutat recentior: er ſol auch ſine Walſtimm / ſo wohl andere Churfürſtliche Würdigkeit/ Stat vnd Gericht mangeln/ noch einiges Lehens / ſo er vom H. Reich hett / fähig oder empfänglich ſeyn. Vbi tanta verborum frequentatio, *quod debeat non voce tantum ſed dignitate, Statu, iure, Electorali carere*, videtur plusquam temporariam priuationem ad vnius Electionis actum reſtrictam & ſuſpenſionis naturam referentem, exprimere. Quare *Rümelinus* ad *A.B.* explicat: *Elector has leges adimplere renuens, Electoratu ſuo privatur.* Alii verba ſine explicatione repetunt. Sed hic obſtant rationes magni ponderis. Vt facere nouum Electorem & Electoratum, ita etiam deponere aut extinguere, res eſt ingentis moliminis. An credi poteſt, Carolum, negotium totius Imperii auctoritate tractandum, in ſolius Collegii Electoralis manus reſignaſſe? Dices forte: quidni? cum tantum faueat dignitati Excelſiſſimi hujus Collegii; cui nec minora, ſi Electionem Imperatoriam conſideramus, vſu, conſuetudine, & ipsâ lege Carolinâ, tradita ſunt. præterea, hæc *Depoſitio* non tam fieret à Collegis Electoribus (niſi quoad executionem) ſed Imperatoriâ totiusq; Imperii conſentientis auctoritate in legem hanc publicam relata. Sed &, quantum à violatione huius legis omnes deterrere voluerit Legislator ſeueritate pœnarum, ex toto verborum contextu conſtat: ut mirum vix eſſe debeat, ſi hæc quoq; pœnæ acerbitas, ceteris pro portione quadam reſpondeat. Fauere videtur & ratio ſeueritatis; ſi Elector ea quæ ad honorem Electorum & ſalutem ſancita ſunt,

diſſert. 2. th. 6.

389

violet, vt dignus non videatur in tam ſacroſancto Collegio numerari, cui proprius honor & ſalus, non Collegarum tantum, in leui habetur. Huc addi poteſt, quod de deneganda Feudorum inueſtiturâ dicitur. Qui enim non inueſtiendus eſt de feudis, quæ a S. R. Imperio viſus fuerit obtinere, in perpetuum excluſus à Collegio Electorum videri queat. Sed, vtut hæc non ſint nullius ponderis, facile tamen, qui omnia conſideranda conſiderat, exiſtimabit, non decerni perpetuam & plenam à Collegio Electorali excluſionem: in quâ diſertiſſimis verbis & definitâ expreſſione opus videtur. Et, quia nulla hic pœna occurrit (quæ non minimum alias explicandis legibus momentum facit) forte huc potiſſimum inclinandum eſt & in toto negotio, & in denegandâ inueſtiturâ, vt ſuſpenſio potius quàm omnimoda priuatio Electoralis Dignitatis accipienda ſit: donec ſcilicet, qui deliquerit, Imperio & Imperatori ſatisfecerit, & conceſsâ veniâ, inueſtituram & priſtinam dignitatem recuperauerit. Flexit huc oculos *diſt. I. ad A.B. §. 15.* *Arumæus*, cum vocem *inueſtiendi* ſtricte accipit, de primâ inueſtiturâ, excluſâ confirmatione, quæ tamen cap. 4. §. 5. ſancitur. *Quod ſi Elector*, inquit, *vel Princeps, Comes, Baro, Nobilis, qui nondum de Electoratu, Principatu, Comitatu, Baronatu aut feudo inueſtitus eſt, Conſtitutionem hanc de ſaluo Conductu implere noluerit, aut ei contrauenire præſumſerit*, &c.

Pœna aliorum, qui non ſunt Electores exprimitur, non vno modo. *Primo* de iis agitur, qui ſunt *Principes, Comites, Barones, Milites & Clientes.* hic addunt nonnulla exemplaria, *& vniuerſi nobiles contrarium facientes.* quod etiam in MSC. noſtro comparet. & retinuit Verſio Germanica vetuſtior: Alle Fürſten vnd Graffen / Landes-Herren / Edel / Ritter / vnd Knechte / vnd alle Wolgeborn /

die

die darwider thun. Sed, vt *Goldaſtus* Latinum textum *in Conſtitutionibus* exhibet, omittitur poſteriore loco, vox, *nobiles*, & ponitur ita: *& vniuerſi contrarium facientes.* ſicut etiam nouiſſima Verſio Germanica ponit. Vir, de his ſtudiis bene meritus, ſubſtituendum cenſet, *ignobiles*: ne bis *nobilium* fiat mentio. Nolim aſſentire. Si adjectitia vox eſt *nobilium*, valde vetuſtum eſt gloſſema. & ratio, cur acceſſerit, non adeo obſcura eſt. Indicandum enim videbatur, de *Nobilium* pœna hic agi, quatenus à ciuibus & communitatibus in hac conſtitutione aliquotiens diſtinguuntur. de quibus etiam mox ſequitur. Eſt autem pœna, præter *reatum periurii, priuatio feodorum omnium, quæ à S. Rom. Imperio, & à quibuscunq́, aliis obtinent, & etiam omnium poſſeſſionum ſuarum à quocunq́, habitarum.* Die fallen in poen Meneydes vnd Verluſte aller Lehen / die ſie von dem heiligen Rich han / vnd ander Lehen / von weme ſie die hant / vnd alles ihres Guts / wo ſie es hand. vbi diſcrepat textus Germanicus vetuſtior, à Latino: quod ibi *ſpecificatio* bonorum, vt vocant, hic *origo & titulus* ſpectatur. Plus autem videtur quodammodo indicari, ſi dicas, à *quocunq́, habeas poſſeſſionem*; atq; his verbis ipſum titulum & occaſionem exceptionis & prætextus bonæ fidei ac iuſti acquæſtus, extinguas, quàm ſi nomines *bona vbicunq́, habita.*

Ciuium & Communitatum pœna, præter *periurium*, cuius notâ communiter violatores Conductus Carolini inſigniuntur, eſt *priuatio iurium, libertatum, priuilegiorum, & gratiarum à ſacro obtentarum imperio*; tum *bannum ac proſcriptio Imperialis, quam cum perſonis & bonis ſuis omnibus incurrant.* Cuius banni deſcriptio horribilis & plena habetur, primum ab *obiecto*, quod ad perſonas &

bona pertineat; deinde ab *effectu*, quod *cuilibet liceat auctoritate propriâ & ſine iudicio ſeu inuocatione magiſtratus cuiuslibet impune violatores illos inuadere, nullamq; pœnam propter hoc inuadens ipſos debeat ab Imperio vel quouis alio formidare.* Utrobiq; frequentibus verbis & copioſâ denuntiatione res gerunt. Et in banni quidem deſcriptione, *perſonas* & *bona* Germanica Recenſio [illegible] expreſſit: *Vetuſtior* reddidit ex formulâ, puto, iudiciali, Ihr Lip vnd Gut. De illis verbis, quæ *effectum banni* ordiuntur, quædam monenda ſunt. Non bene enim interpungi plerumq;, & omiſſis voculis *quos* & *omni* corrigi arbitramur. Fortaſſe optime retinebitur integer textus, vt in *MSC.* etiam *noſtro* & *Goldaſti* Conſtitutionibus legitur; ſed hac interpunctione, poſt *inuaſores*, noua ſententia inchoabitur in hunc modum: *& eosdem, quos ipſo facto exnunc prout extunc omni iure priuamus, deinceps cuilibet hominum auctoritate propria &c. licebit inuadere.* Præterea, ſicut legiſlatio non ad ſingulos tantum ſed ad totas communitates ac ciuitates pertinet, ita etiam pœna banni totas vniuerſitates, ceu fulmen, cui comparatur, afflare poteſt. Eſt enim hæc natura horribilis huius pœnæ, vt feriat vbicunq; poteſt, & quoscunq; poteſt: etiam inuenta ſit ad terrorem augendum. Quo incuſſo, vbi peruenerint, qui banno Imperiali perculſi ſunt, & ad ſatisfactionem decurrerint, æquitate Iudicis, & ſi ad inſtantiam partis impetratum eſt hoc fulmen, etiam partis moderatione, vel ſpontaneâ, vel à Iudice elicitâ (præſertim vbi de tota communitate agitur) de rigore, vix abeſt, quin aliquid remittatur. In talibus enim, rigor immobilis, ad vltimos caſus, vbi Reſpublica durâ neceſſitate ad ſtatuendum exemplum compellitur, reſeruari ſolet.

G. Gail. de P.P. 2, 9.

Cete-

Ceterum *proſcriptio Imperialis* in *Vetuſtiore Verſione* dicitur Kãyſerliche Acht/in *Recentiore* des heiligen Reiches Acht. ſicut in pluribus monunentis iſta ἐκ παραλλήλου dici, notum eſt.

Inuaſio banniti, quæ hic permittitur, intra terminos ſtrictiores, & citra interfectionem, merito & prudenter, vt arbitror, à *Limnæo* coërcetur. Sed nobis non eſt conſtitutum hoc loco de Banno Imperiali prolixius agere.

Vſus Conſtitutionis huius de Conductu Carolino, an & quis hodie.

Dubitari fere poſſet, an magnus hodie huius legislationis vſus ſit. Ita enim *Freherus cap. XII. de Tutela Curaq; Teſtamentaria Electorali: Conductus Electorum ad Comitia euntium tam accurate præſcriptus, pene totus in deſuetudinem abiit: credo, quia Pace publica firmata melius quàm Bullæ tempore, & ſecuritate viarum publicarum vigente, cuſtodia & conductu illo parum opus.* Salua tanti viri auctoritate, exiſtimem, hæc liberalius dicta. Non enim in deſuetudinem abiiſſe totum hunc Conductum Carolinum, vel noviſſima exempla demonſtrant. Minore cura & ſolicitudine ac ſeueritate rem geri, quàm in Carolinâ Conſtitutione continetur, verum eſt: & fiduciâ pacis ſecuritatisq; temporum ſolet euenire; vt in multis aliis cernimus. Tertio argumentum Freherianum aduerſus omne ius conducendi eadem argumentandi ratione conuerti poſſet: quod tamen non ſolet dimitti, vt notum eſt. Quarto, ſi, quod Deus prohibeat, pericula temporum priorum redirent, præſentius cerneretur, & expromta in originarios vſus eſſet Lex Carolina; cuius

391

auctoritas, deſuetudinis obtentu, nequaquam imminuenda videtur.

Teſtatur etiam interea pleno vigore, de *ſanctitate Electoralis axiomatis*; & *operis Electorii*, ad totius Imperii perpetuam ſalutem pertinentis, *maieſtate*. De quibus nihil decerpendum eſt vllo prætextu.

Ad *illuſtrandas legislationes de Pace Publica*, ad hoc exemplum in multis exactas, quàm potentibus momentis pertineat, fortiter oſtendi poſſet, ſi hoc iam ageremus.

Nomotheſiæ Carolinæ, quàm ſit accuratum hoc ſpecimen, itidem clarius eſt, quàm vt dici debeat.

Neq; de *Vſibus hiſtoricis*, ad Notitiam Imperii, eius temporis, ſpectantibus, aliquid adiiciendum ducimus, expleta iam menſurâ huius ſcriptiunculæ αὐτοσχεδίως deproperatæ.

Corollarii loco adiecta.

I.

AN vllo caſu aut causâ Chriſtianis fas ſit, Turcarum armis viribusq; alios Chriſtianos oppugnare? N.

II.

An Principi Chriſtiano à Turcis impugnato, teneantur alii Principes Chriſtiani, ſi poſtulantur, auxilium ferre; idq; iure diuino & naturali? A.

III. Præ-

III.

Præcipuum potentiæ Turcicæ robur in quibus conſiſtat; tum in quibus præcipua infirmitatis indicia appareant?

IV.

Donationes à Principe moriente emendicatæ, an iure reuocari poſſint? Rationes dicet *Hieronymus Oſorius lib.* 1. *de reb. Emmanuelis Luſit.* R.

V.

Rectiusne ſeueritate aduerſus Iudæos anno 1482 vſi ſint Fernandus & Iſabella Caſtellæ Reges, an benignitate & manſuetudine, Ioannes & poſtea Eius ſucceſſor Emmanuel, Luſitaniæ Reges?

VI.

An conditores XII Tabb. in lege, *qui alienas fruges excantaßit, capital eſto*, fieri hoc poſſe magicis artibus crediderint, an propoſitum tantum & conatum magicum puniri voluerint? Conferendi ſunt *Auguſtinus de C.D, VIII, 19. Plinius XXX, 1. & XXVIII, 2. Senec. Nat. Q. IV, 7. Apuleius apolog.* 1.

VII. An

VII.

An illud ab Apuleio ex antiquioribus ſumtum verum ſit: *Quindecim liberi homines, populus eſt; totidem ſerui familia; totidem vincti ergaſtulum?* A. ſi populus μειωτικῶς e g. de vico aut pago; *familia* & *ergaſtulum* ἐξαιρέτως de plenioribus legitimisq;, capiantur.

VIII.

An *Scipio Gentilis in Apolog. Apuleii (pag. 246.)* recte exiſtimet, *morem ſcripto agendi cauſas, magno reip. malo inductum eſſe?* N.

IX.

An lex Attica, & iudicii Martii conſuetudo, quâ *patroni cauſæ, principia dicere & miſerationem mouere vetabantur*, ad actores tantum pertinuerit: &, an omnino probanda ſit? Non probanda indefinite videtur. Vid. Quintil II,17. & VI.1. *Apulei. Miles. X.*

X.

An Poëtæ, philoſophicè, *fames* dicatur *Furiarum maxima?* ſiue: *an nulla pœna ſit fame grauior?* A.

Ad

Ad

Generoſum Nobiliſsimumque Dn. Reſpondentem.

MAiores AVGVSTA Tuos, Patremque, Senatus
Ornamenta ſui præſidiumque colit.
His vt ſuccedas merito non impare, cum ſis
Sanguine par, votum & cura laborque Tibi eſt.
Argentina Tuis, genitrix velut altera, cœptis,
Luſtrum per laudes nobile faſſa Tuas,
Applaudit: Patriæque, Tibique per omina læta
Gratatur; ſuperes vt ſua vota, vouens.
Forte etiam hoſpitii cur nulla obliuia noſtri
Te capiant, fuerit cauſa decora Tibi.

Amico & hoſpiti cariſſimo honoratiſſimoq; ſcr. lmq;.

Io. Henricus Bœclerus.

Nobiliſsimo Dn. Paulo à Stetten,

Cum Argentoratenſi in Academia, abitum inde parans de Conductu CAROLINO Solenniter diſputaret.

FLos noſtri in paucis, STETTENI ô clare, Lycæi,
Docti dulcis amor deliciumque chori;
Doctrinæ adſpecimen, quod mox ſolenniter edes,
Vis pro conductu & carmen habere meum.
Aſt ego ſubſtituo celebris præconia famæ:
Hæc, ego quod poſſem ſcribere, cuncta canit:
Scilicet & ſtudia & virtutem, lege ſevera,
Dum Argentinæ eſſes, culta fuiſſe tibi:

F Sed

392A

Sed nunc adjungis quam Diſſertatio docta,
Pulchra eſt hæc ſtudii pulchra corona tui.

Hoc qualicunque carmine applaudit
Samuel Schallerus
Eloq. Prof.

AUrea Conductu communit Bulla Columnas
Imperii, ſeptem quos vocat illa viros.
Aurea ſic munit communem Bulla quietem,
Ut maneat Patriæ publica tuta ſalus.
Hoc meus aureolis illuſtrat *Paulus*, & acri
Explicat ingenii dexteritate caput,
Ac ſimul expōnit magis auri pondere curas
Nunquam defeſſæ ſedulitatis opes.
Macte iſthoc animo: pariunt hæc gaudia PATRI;
Commoda dant Patriæ; ſed TIBI grande decus.
Aurea quin etiam merituro præmia quondam
Res Tibi decernet Publica, priva dabit.

Hoc qualecunque Nobiliſſ. Dn. à Breitenſtein, ſuo haud ita pridem commilitoni & Contubernali Honoratiſſimo Pl... transmittit
M. Elias Velei Eccleſiaſtes.

CArmina noſtra petis? me ſcis non eſſe Poetam:
Impar quid faciam laudibus ergo tuis?
Diſcipulum quem tam formoſum Palladis alma
AUREA BULLA ſuum gaudet habere ducem?
A me pro metro, Suavis Conductor, adeſſum,
Devinctum ſancto pignore pectus habe!
Teſtans te tantis Virtutum inſignibus auctum
Sperabis cui non AUREA BULLA parem.

Nob.

Nobilitate tuâ capies hinc præmia digna.
Argyrope laudes & monumenta dabit,
Et magnos, Auguſtæ parat jam Mater, Honores;
Præſes mox, Gnatus Præſidis, aptus eris.

Quod infucatæ Amicitiæ Monumentum
Generoſo ac Nobiliſſimo Domino Paulo
à Stetten, ſub Præſidio
Celeberrimi Boecleri, S. Cæſareæ Majeſtatis Electorisq; Moguntini Conſiliarii, & Palatii Aulæq; Cæſ. Comitis nec non Profeſſoris Argentinenſis, ſtrenuè diſputanti.
rogatus Nanceſiò gratulabundus ſubmiſit

Carolus Henricus à Moravvitzki.
Eq. S.L.

CALLIOPE, ſi quando tuo non dura dediſti
Vati Pieriam dextræ animare lyram,
Nunc ne differ opem, meret hunc, mihi crede, favorem
SETTTENI de te mens generoſa mei.
Illo nemo magis Phœbeas ſuſpicit artes,
BOECLERI genium ſimpliciusve colit.
Aſt colere hunc ipſum, vos eſt coluiſſe, Camœnæ,
Nec facile hunc odit, vos bene quisquis amat.
Præcipue mihi, diva, tamen digniſſimus ille
Creditur Aoniis cantibus eſſe labor,
Quo juvenis blandi ſequitur præcepta magiſtri,
Monſtratasque audet laudis inire vias,
Laudis, quâ vaſto nulla eſt ſublimior orbe,
Quæque magis recto ſidera calle petat:
Hæc clarisillum addet Avis, Heroibus addet,
AUGUSTANA quibus famaque resq; ſtetit.
Non unum eſt virtutis opus, variasque per artes
Ingenium populis explicat illa ſuum
At nunquam exurgit ſpecioſior, aut magis amplâ

Huma-

393

Humanæ gentis lumina luce ferit,
Quam patriæ totam quum ſeſe impendit amori.
Publicaque auxilio commoda ſolà juvat.
Et talis placet illa Tibi, talique potiri,
Progenies magni digna Parentis aves,
STETTENI, in quo ſe merito oblectaverit olim
Patria, Virtuti meta futura Tuæ.
Hoc defenſa Tibi, Sacri LEX AUREA dudum
Imperii nobis AUREA BULLA canit.
Quisquis enim toti quærit ſuccurrere, parti
Præ reliquis caræ conſulet ille minus.

Hoc feliciſſimo omine Nob. Dn. a Stetten Patricii Auguſtani labores ac ſtudia longe eximia proſequebatur Ratisb.

J. J. Kerſcherus.

GAudeo, cum me tam propenſe diligis vſque,
Stetteni, dilecte mihi, dilecte Camœnis.
Sed quid Bœclerus? num diligit hic quoque conſtans?
Num valet? accepitne meas, te dante, tabellas?
Nollem, de tanti momenti re ſiluiſſes.
Et fac, quam primum doceas. huc, ſi lubet, adde,
Quam mox & quo ſis illa ceſſurus ab vrbe:
Proſequar vt votis abeuntem, noſtra nec erret
Littera. ſed tua nunc diſcendi forma vocat me.
Scriptores tun' ergo bonos, & publica jura?
Non male priſca nouis, jucundis commoda miſces.
Quin etiam, dicis, patriaque patrique ſcholaque
Temporis vt ratio conſtet ratione peracti,
Scribere nunc meditor primo de munere legis,
Quam Carolo debet requies Germana Bohemo.
Nec male lecta tibi ſcribis, promiſque legenda.
Ipſe etiam meditor, pulcris quia plaudere cœptis
Promiſi, ſi tu, quæ ſint ea, diſſeruiſſes;
Nunc igitur meditor tam pulcris plaudere cœptis.
Audi, quomodo. duplex eſt reſpublica: quarum

Vna

Vna vacat Muſis, ciuilibus altera curis.
Illa bonos tractat libros, hæc publica jura.
Quas quia tu jungis ſtudio, ſcriptoque polito,
Palma tibi duplex viret: Aoniaſque cathedras
Laudibus, & patrios implebis nomine faſtos;
Doctiloquus, prudensque ſimul; Varroque, Catoque;
Geſtiet & felix Velſero Auguſta recepto.
Hæc plauſus noſtri ſumma eſt. tu viue, valeque.

D. Ratisbonæ, profeſto Michaelis,
A. C. 1663.

Tuus omni ſtudio ac voluntate
Ioh. Ludov. Praſchius

Ad

Omnibus modis nobiliſſimum juvenem Paulum à Steten, *amicum noſtrum certiſſimum, hodieque feliciter diſſertantem.*

VIvida verborum ſi vis, ſi copia nobis,
Vena vel ad numeros ingenioſa foret:
Nunc dignas adeò laudes, prædulcis Amice,
Compoſito legeres carmine ritè tuas:
Verum nequicquam, pectus depromier aptis
Exoptat verbis interiora ſua.
Iam quos non mores morum cultura præumbrat
Steteni eximios, multimodisque premit?
Largiter affecit ſuauis conuictio mentem
Hactenus, haut paullum lætitiæque dedit:
Largius at multò; ſtudiis nos dedere poſſe,
Sic, vt communi perfrueremur ope
Magni Boecleri, cuius data copia nobis:
Quocum Muſarum ſtatque caditque decus:
Cuius vt & nomen latè complectitur omnes
Doctrinas, omnes cognitionis opes.
Atque tuam in partem mirè ſeſe explicat hæc res,
Vt nequeant vltra ſe cohibere tui
Docti profectus, quin mox erumpere quærant,
Doctorum applauſus atque parare Tibi.

Quod

Quod ſuperat; nobis quia non licet eſſe diſertis,
Defungi voto ſit ſatis hicce breui.
Macte tua virtute, procul quo fortiter hoſtes
A te defendens, ampla brabea feras.
Ex alto ſtudiis gratamur pectore tantis,
Quæ magis atque magis proueҺat uſque Deus
Deſtinet egregio communi Teque, Tuamque
In ſtudiis operam, quæ bene multa cluit.
Hæc inter ſocium ſancte ſeruaſſe juuabit
Haut interciſæ fœdus amicitiæ

T. T. [illegible]
addictiſſ.
Von Höpken.

AVREA BVLLA Viam Tibi monſtrat, nos Ve ad Ipſam.
Te Duce, conducant Aurea Scripta tua,
Æterna qua Voce Gradu Bæclerus adornat
Alſatici Lux & Gloria magna ſoli.
Præſide ſub tanto dum pugnas Palladis arte,
Et tua facundis Vocibus arma legis;
Ad Palmam Te conducet mox AVREA BVLLA;
Tunc Victor nobis aureus unus eris.

Singularis amicitiæ, favoris & amoris cauſa honorem profectus, quem ſanguine & virtute Nobiliſſimus
PAVLVS à Stetten/ *Amicus probatiſſimus*
Athenis Alſaticis, Auguſtæ Patriæ, Parentibus, Amicis, Literis, earumque cultoribus,
ſollenni hoc ſpecimine oſtendit

Exiguo hocce gratulabundus [illegible] 9. d. M. Octobr. [illegible]

Iohann. Iacob Mœſchelius.

Ardor ceu STVDII tuus atque SCIENTIA creſcit;
Creſcit ceu VIRTVS; ſic quoque creſcet HONOR.

[illegible]

Ingenii qualitate, morum elegantia & qua [illegible], quà virtutum atque eruditionis ſplendore Nobiliſſimo DN. Diſputanti, feliciter augurans, perofficioſam mentem manumque exhibere & voluit & debuit

Hieronymus Pfaffreuter Ratisb.

FINIS.